

LOMADEO

Yá pò kú láe bee guu

Kilisi gaa ní àà vuaogbea Yuda pò aa gò Yesudeo ũ nà Yesu baonakpaawa Lomadeo meewia Lomagu, an gbēon Pisii ní Akilasio ũ (Zinao 18.2). Beewa Yesu gāli séia dàale we goo pò Pòlu lé baonakpa Sili bùsuu ní Azi bùsu pò wì me tia Tuukiio ní Gelesi bùsuo. Lua ðile Pòlu e aà gé e dúnia léwa. Bee yáí Pòlu ye gé Loma ní Esipayā bùsuo b. Goo pò àle a wélegēapi souke, à lakè Yesude pò aa ku Loma (1.7), aai kōkāaa Pisii ní Akilasio beonee (16.3-5).

Láe bee guu Pòlu lé zì pò ále ke buipáleo guu bōoleke Loma Yesudeone. Yá pò Pòlu ì dadané kú láe bee guu wásawasa à mè: Yesu baonaá gbāa pò Lua ì gbé pò lé a náaikēo suabaðe, atēsa Yuda, an gbea buipáleo (1.16).

Yuda ní buipáleo kua ní kōóá yā'iae Yesude káauone, atēsa lá buipále Yesudeo lé e Mōizi ikoyā musu. Yápi ku Galatio lá guu b. Lakii Pòlu ò wásawasa à mè Yesu baona pò ále kpáá gbépii pòe (1.16). A ò lá Lua ì duunkena suaba, baa dén nò, à mè luanaaika yáe (1.18-8.39).

Bee gbea à lekà Isaili pò aa gí Kilisi náaikēio yáwa. Lua gbēon ní ũoa? A mè an gia bee lé kpá Luaeo, asa Lua gbēke mé a zible (9-11). Tia kéwa sūuu pò Lua ví ní wá buipáleo lé dadawēe wà nòse pále da, wio ku Lua pò ũ (12.1-15.13).

Lápi láakii Pòlu mè á ye da Loma zéu, ñ à fōkpākpamá (15.14-16.27).

Gbé pọ aale weele wà dǝ lá Lua i ní suaba Yesu Kilisi sabaiɔ, tó aa láe bee kyokè, aa e dǝ ké yá pọ Lua a zekàleo zǝɔ (11.33-36). Beewa aa e nízia kpawà, aai kúleè a zéwa.

Pọlu fọkpaa Lomadeowa

¹ Mámema Pọlu, Kilisi Yesu zòblena, Lua ma sisi à ma dile a zina ũ baona

² pọ à dǝaa à a legbè a ãnabiɔne, aa kè a yá taalau kpana ũ.

³⁻⁴ Aà Né Yesu Kilisi wá Dii yá mé baonapi ũ. Aà dea gbènazina ũ guu à bǝ Davidi bui guue. Aà luake guu sǝ aà bǝa gau ní gbãao mé òlwèe ké Lua Nén aà ũ.

⁵ Kilisipi mé gbèkekemee à ma zǝ bui píi kíi, ké aa e a náaikè, aai gǝ a yãmanaɔ ũ, i tǝbɔ.

⁶ A kú ní guu sǝ, á gbé pọ Yesu Kilisi á sisi à á séɔ.

⁷ Mámema ma láe bee kè á Lomade pọ Lua yeázi à á sisi, a gǝ a gbéɔ ũ píie. Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbèkekéé, aai á gba aafia.

⁸ Séia gia ma Lua sáaukè ní Yesu Kilisi gbãao ápii yá musu, ké á luanaaikèa lí dúniaa píi yáí.

⁹ Tó mále wabike píi, á yá lí sãmaguo. Lua mé ma seelade ũ. Aapi mále zǝbleè ní nǝsemendoo, mále aà Né baokpa.

¹⁰ Mio wabikewà aà zekekemee lá a yeiwa, mà e mo á gwai sa,

¹¹ asa wesiaále ni lé ma de maamaae, ké mà Lua Nisina gbae daé á zedǝa yáí.

¹² Beewa á luanaaikèa ní ma pọo a wá baade gba sǝ.

13 Ma gbéó, má ye àò dǔ ké miò dile m̀òòm̀òò mà m̀ò á gwai* ké mà a zǐ gbε e á guu, lá má è buipáleò guuwa, ò e tia mi ze'eo.

14 Geleki yāmanaò ní Geleki yāmansaiò píi, ladṣnaò ní ladṣnsaiò píi, an yá gò ma yá ũε.

15 Bee yáí ma me wà mà baonapi kpá á Lomadeo ne sǒ.

16 Mili wide ní baonapi yáoo.† Òme gbāa pò Lua ì gbé pò lé a náaikeò suabaò ũ, atēsa Yudaò, an gbea buipáleò.

17 Baonapi ì owēε lá Lua ì to yá b̀òr̀ǹò na. A de luanaaika yá ũ adoε, lá wa kè lá guuwa wà mè: Gbé pò Lua tò yá b̀òaà̀ǹò na a náai pò àle ke yáí aò ku.‡

Gbēnazinaò à tàaedeo ne Luaε

18 Za musu ò Lua ì a p̀òkũma b̀òb̀ò gbēnazina pò an vāikea ì zezò sílanaeòwa an p̀àkpaaazi ní ní vāikeaò yáí.

19 Yá pò wa f̀ò dǔ Lua yá musu uleanéo, Lua mé yápi b̀òné gupuau.

20 Za g̀òò pò à d̀únia kàle, aà gbāa láasai ní aà luake pò ẁl̀i e ní wéoo b̀ò gupuau aà z̀ìò guu wásawasa. Ayāmeto gbēnazina awa v̀íò.

21 Aa Lua dǔ, āma aali aà kpela a zéwa aa aà sáaukpào. An láasooò s̀òúk̀ù, ò aa gò gusiau an m̀isai yáí.§

22 Aa nízia díle òǹònaò ũ, ò aa gò m̀isaideò ũ.

---

* 1:13 Zin 19.21 † 1:16 Maa 8.38 ‡ 1:17 Abk 2.4 § 1:21 Efe 4.17-18

23 Aaĩ kúle gbēnazina pó ì gao ní bāo ní nòbɔo ní pótāa'onkuawao taaε Lua pó lí gao gbεu.*

24 Ayāmeto Lua ní kpá gbāsíkεaa, aa wisaiyā ke ní kōo, lá aale a nide ní nòse guuwa.

25 Aa Lua sīande leūkpaκè ní εεo. Aaĩ kúle Lua pɔκεaone aa zɔblené Lua pó pópīi kè gbεu. Efaaiden aà ũ gɔɔpīi! Ami.

26 Ayāmeto Lua ní kpá wisaiyā nidεaa. Baa an nɔεo yá pó wĩ ke leūkpaκè ní yá pó wĩli keoo.

27 Maa gōεo sō aa yá pó wĩ ke ní nɔεo tò, aaĩ luakōi. Gōε ní gōεo aaĩ wisaiyā ke ní kōo, aaĩ a gbε'e níziawa an sásāa léu.

28 Lá aai we zè ní Lua dōaoo, ō à ní kpá làasookpaanlayāa, ké aao yá pó de wà keoo ke.

29 Yāvai pīi pèemá: Nòsepāsi, bīi, íisea ní kōo, wεɔakōε, gbēɔεa, sòle, gbēblea ní kōnikεao. Gupεaanaon ní ũ,

30 gbēyaanao, Lua ibεεo, gbé taiinkεnao, yòɔdeo, íandānao, vāi làasookεnao, de ní dao yāmansai,

31 mīsaideo, náaisaideo, gbéyākensai, sósobisaideo.

32 Aa dō Lua ðile ké yābeetaakεnao kà wà ní deɔε, kási aali ze ní a keao adoo, aaĩ tékpa a kenao gu ɔε.

2

Yá zōlea gbēnazinao wa

1 Ayāmeto n gbé pó ni gbēpāle taae e, ní awa vīo. Tó n gbēpāle taae è, n nzia dayāuε,* asa n gbētaae'ena ni ke màa sōε.

* 1:23 lko 4.16-18 * 2:1 Mat 7.1-2

2 Wá dō ké Lua yákpalekea ní yábeetaakenaᵋ maae.

3 N gbé pó ni yábeetaakenaᵋ tàae e mé ni ke sō, níle e níyō bō Lua yákpaleu yā?

4 Ge níle dōe ní Lua maakea zōo ní aà menao ní aà sùuuo yā? Ké Lua lé maakee ké ñ nòselile, ní dōo lé?

5 N swágbāakè, ni nòselileo, ò níle pòkūma kāanzi e luapòkūmabòbòmagòzì, tó Lua yákpalekea ní gbéᵋ a zéwa bò gupuau.

6 A fiabo baadee a yákeawa.†

7 Gbé pó aale gawi ní beeeo ní wēni láasaio weele aale maake ní menao àizāna e.

8 Gbé pó anzia pōeā lé dōané, aa gī sianai aa te vāiwaᵋ sō, Lua a pòkūma ní pòkpēneo bòbómá.

9 Wétēa ní wāwāo a vāikena píi le, atēsa Yudaᵋ, an gbea buipāleo.

10 Lua a maakea píi gba gawi ní beeeo ní aafiao, atēsa Yudaᵋ, an gbea buipāleo.

11 Asa Lua lí gbēe zāboo.‡

12 Gbé pó duunakè Mōizi ikoyā dōsai, a kaale màa ikoyāpi saie. Gbé pó duunakè naa ikoyāpi zì sō, Lua a yákpalekeaàᵋ ikoyāpi musue.

13 I ke gbé pó lé ikoyā ma ní swáó mé maa Luaeo. Gbé pó lé zíkewà mé a bō maa.

14 Tó bui pó aa Mōizi ikoyā dōo yá pó kpàaio kè ní níziāo, aa ikoyā vī níziawae.

15 Aale oᵋwēe ké yá pó kú ikoyāpi guu kú ní nòseue. An làasoo lé a siana o lo, asa an làasoo mēndoo, a keeᵋ ì ní dayāu, a keeᵋ ì ní bōu.

† 2:6 Sou 62.13   ‡ 2:11 Iko 10.17

16 Maa yákpalekegwozi Lua a yákpaleke ní gbēnazinao yá pọ ulea an nòseu musu ní Kilisi Yesu gbāao, lá baona pọ mále kpá òwa.

Yudaá ikoyādansaiōne

17 N Yuda ia, n ze ní n Yudakeo, ní Mɔizi ikoyā náai ví, níle Lua yòòke.

18 N Lua pọeā dō, ní yāmaa dō ikoyāpi guu.

19 Nle e ní de vīao wede ũ, gbé pọ kú gusiauo filia ũ,

20 wésiadeo yādanede ũ, gbé dafuo metulu ũ. Nle e Lua ikoyā mé dōa ní síanao mi ũ.

21 N gbé pọ ni yāda gbēpāleōne, bóyāi nili da nziaeo ni? N mē wasu kpáí'oo, mé ni o sō be?

22 Ni me wasu wúle ní gbēpāle nɔoo, mé ni wúleò sō be? Ni saka táaogu, mé ni ní kpé pọo kpáí'o sō be?

23 Ni yòòke Lua ikoyā musu, ò n ikoyāpi dasai í Lua tó òkpa.

24 Asa á yáí buipāleo ìo Lua tóbēesi lá a kēa láuwa.Š

25 Tó ní Lua ikoyā kūa, ò tōzōa ài vīne. Tó níle a yāda sōo, ní sáa ní gyafòdeoe.

26 Tó gyafòde Lua ikoyāo kūa, Lua a gyafòdepi gwa sáa ní gbé pọ tōzōoo lé?

27 Baa tó ní iko lápi kūa mé n tōzò, tó ni ikoyāpi dao, gyafòde pọ ìo kūa a to yá zōlemae.

28 Lá kua Yuda zálala ũá mekaa yá no, màa tōzōa zálalaa mekaa yán sōo.

29 Lá kua Yuda zálala ũá nòse yáε, tōzōa zálaláá nòse yáε sō. Lua Nisína zīε, i ke aà ikoyā lá yá no. Lua mé ì gbé bee taa sáaukpa, i ke gbēnazína no.

3

1 Dea Yuda ũ káfia kpele a víi? Ai kpele tōzōa víi?

2 A káfia ví zōo yápii guu. Séia gia Lua a yá nàné ní zīε.

3 Ké an gbēεo náai vío, bó a víi? An náaisai mé a Lua náai bādeε?

4 O! Aawo! Lua náai ví, baa ké gbépiiá εdeε, lá a kēa láuwa wà mè:

Tó n yá'ò, n yá a zεví,

tó wà yákpalekènnō, n yá a ble.*

5 Tó wá vāike lé Lua maake bō gupuu, bó yá wá oi? Wá o Lua yá zεvío, ké ì pōkūmabōbōwá yái yà? Gbēnazína yá'oa ò málε owa.

6 O! Aawo! Tó Lua yá zεvío, kpelewa a fō yákpaleke ní dúniai?

7 Gbēε a mε, tó a εdeke lé Lua náai káfí mé àε aà tōbō, bóyāi a yādaaàla lán duunkεnawai?

8 Tó ní ò màa níε mε wà yāvāike, yāmaa i bōu. Gbēεo ma tōbēsi aa mè màa mi o. Lua yādaanla kōsírino.

Gbēε maao

9 Too! Wá Yudaō wá sàō yà? Aawo bá! Asa ma bōbō ní Yudaō ní buipáleo pii kò, ampiiá duuna zōōε.

10 A kēa Lua taalau wà mè: Gbēε maao, baa do.

11 Laaidee kuo, luakiiwεεlεnae kuo.

12 Aa pàale nípii, aa fōkpà,

* 3:4 Sou 51.6

yāmaakenae kuo, baa do.†

13 An n̄se de lán kaadɔembewaε.

Aaɪ lenakasané,

ml̄è sewε kú ní léu,‡

14 yá'ii ní gbékaaο mé ní lé pà.§

15 Aa wāa ní gbēdeao,

16 aaɪ músi ní p̄siao kpánzi,

17 aa aafia zé d̄so,*

18 aa Lua vía vío.†

19 Wá d̄s ké Lua ikoyā píi de gbé p̄ó kú a ɔz̄ɔ yá ũε, ké gbépii lé ḡo kpaaŭa, dúnia gbépii i ḡo tàaede ũ Luaε.

20 Asa gbēε a b̄o maa Luaε ikoyāpi kŭa yáio.‡ Lua ikoyā mé ĩ to wà duuna d̄s.

Lá Lua ĩ to yá b̄ońno na

21 Lá Lua ĩ to yá b̄ońno na b̄o gupuau sa, lá a yá kú Moizi ikoyā ní ānabio lác guuwa. I ke aà ikoyā kŭa yá no.

22 Lua ĩ to yá b̄ońno na Yesu Kilisi náaikea yáie. Gbé p̄ó lé aà náaike pii yáε, asa gbēε adoo.

23 Gbépii duunakè, ̄s aa kēsā Lua gawii.

24 Lua ĩ to yá b̄ońno na gba ũ a gbēke yái ní Kilisi Yesu p̄ó ní b̄o gbāao.

25 Aāpi Lua kpà duuna awakpab̄o ũ gbé p̄ó aale aà au náaikeone, ké à ɔb̄o gbépiiε i yāke a zéwaε. A menakè yāa, i duun zio yādao,

26 ̄s tia kéwa a òb̄oné i yāke a zéwa. Beewa Lua ĩ yāke a zéwa mé ĩ to yá b̄o ní Yesu náaikenaο na b̄o.

† 3:12 Soū 14.1-3   ‡ 3:13 Soū 5.10, 140.3   § 3:14 Soū 10.7

* 3:17 Isa 59.7-8   † 3:18 Soū 36.1   ‡ 3:20 Soū 143.2, Gal 2.16

27 Lá màaε, gbēnazina a f̄ ́ íanadã lbe? Bee kuo. Bóyái ni? Ké a de yákea yá ũo, Yesu náaikεa yáε yái.

28 Asa má è Lua ì to yá b̄ ní gbéó na aà Luapi náaikεa yáie, ikoyākūa ku a guuo.

29 Luaá Yudaó Luaε nídoa? Buipáleó Luan s̄soa? Ao, buipáleó Luaε l̄.

30 Asa Lua mēdoε.Š A to yá b̄ ní gbé p̄ t̄z̄ò na a náai p̄ àle ke yáie, mé a to yá b̄ ní gyaf̄odeo na a náai doŭpi musu l̄.

31 Wále ikoyá b̄ade ní luanaaikεao yá? Maa no, wále a kpelaε.

4

Lua tò yá b̄ ní Ablahaũ na a náai p̄ a kè yái

1 Wá Yudaó, wá o kpelewa wá dezi káau Ablahaũ yá musu ni?

2 Tó Lua tò yá b̄aàno na yá p̄ a kè yáie, d̄s̄ à f̄ ́ íanadã. Ama a f̄ ́ dã Luaεo.

3 Kpelewa wa ò lá guui? Wà mē Ablahaũ Lua náaikè, ã Lua tò yá b̄aàno na.*

4 Fiaboa zikenεá gb̄ekekeàè no, aà aseae.

5 Baa tó gb̄é lé yáε keo, tó àle Lua p̄ ì to yá b̄ ní tàaedeo na náaike, Lua a to yá b̄aàno na a náai p̄ àle ke yáie.

6 Davidi gb̄é p̄ Lua tò yá b̄aàno na yāekesai báaa'ea yá'ò à mē:

7 Báaadeon gb̄é p̄ Lua ní tàaeo wòlomá à ní duuna kēmáó ũ.

8 Báaaden gb̄é p̄ Dii a aà duuna yádao ũ.†

Š 3:30 Iko 6.4 * 4:3 Daa 15.6, Gal 3.6 † 4:8 Sou 32.1-2

⁹ Báaa beeá gbé pọ t̄z̄z̄ pọe adoa, ge gyafɔɔde pọe lo? Wà mè Lua tò yá b̀ ñ Ablahaũ na, ké à a náaikè yáie.

¹⁰ Kpelewa Ablahaũ de gɔɔ pọ Lua tò yá b̀aàno nai? Aà t̄z̄z̄aa ge gyafɔɔde? I t̄z̄z̄o, gyafɔɔde.

¹¹ Ǿ à t̄z̄z̄, ké Lua tò yá b̀aàno na a gyafɔɔgɔɔ seela ũ.‡ M̀aa a de gyafɔɔde pọ Lua tò yá b̀no na Luapi náaikèa yáio pii dezi ũ.

¹² A de gbé pọ aa t̄z̄z̄o dezi ũ loe. I ke an t̄z̄z̄a yáio no, ké aa té wá dezi Ablahaũ pọ Lua náaikè a gyafɔɔgɔɔ iai yáie.

Lá Ablahaũ Lua náaikè

¹³ Lua legbè Ablahaũe ñ aà buio à mè dúnia a ḡo ñ pọ ũ. § I ke aà ikoyá k̄ua yáio no, ké Lua tò yá b̀aàno na a náai pọ a kè yáie.

¹⁴ Tó gbé pọ aa ikoyá k̄ua mé aa kible, d̄o lua-naaikèa ài v̄io, mé Lua legbèa kè famaε,*

¹⁵ asa ikoyá ì mó ñ Lua p̄k̄umaοe. Gu pọ ikoyá k̄uo, tàae lío ku we s̄o.

¹⁶ Ayãmeto pọ pọ Lua a legbè eaá aà náaikèa yáe, ké à de aà gb̄keyá ũ. Beewa legbèapiá Ablahaũ buipio pii pọe, i ke gbé pọ aa M̄ozi ikoyá k̄ua ñt̄eο no, ñ gbé pọ aale Lua náaikè lán Ablahaũwaοe lo. Ablahaũá wápii deziε.†

¹⁷ A de wá dezi ũ Lua kíi, lá a k̄ea láuwa. Lua mè a aà díle bui dasio dezi ũ. Ablahaũ Lua pọ ì w̄eni kpa geowa ì to pọ pọ kú yáao ào ku‡ náaikè.

‡ **4:11** Daa 17.10   § **4:13** Daa 17.4-6, 22.17-18, Gal 3.29   * **4:14** Gal 3.18   † **4:16** Gal 3.7   ‡ **4:17** Daa 17.5

18 A Lua náaikè, à wèdò pò pò gbèe wé d̄iozi, ã à ḡò bui dasi dezi ũ lá Lua òèwa à mè, aà bui aao dasi lán saanaowa. §

19 Ablahaũ kà wè baso taawa. Baa tó à làasookè a ḡèkebo saiwa ní Sala neasakpe kákaao, aà luanaaikèa lí busao.*

20 Ili seake lé pò Lua gbèewao, i gí Lua náaikèio, ã à gbã'è a luanaaikèawa à Lua tóbò,

21 asa a d̄o a f̄ea v̄io, Lua gbã kà à lé pò á gbèpi ke.

22 Ayãmeto Lua tò yá b̄aàno na.

23 Wi yá b̄aaàno napi k̄e aà yáí adoo,

24 wa k̄e wá gbé pò Lua a to yá b̄wan̄o na yáie lo, wá gbé pò wále Lua pò wá Dii Yesu b̄o gau náaikèo.

25 Lua aà kpámá ké à e wá tàaèo k̄éwá yáie,† ã à aà b̄o gau, ké yá e b̄wan̄o na yáí.

5

Kèa na ní Luao

1 Lá Lua tò yá b̄wan̄o na a náai pò wále ke yáí, wá naaàno sa ní wá Dii Yesu Kilisi gbãao.

2 Aà náaikèa guu wa zè'è aà sabai wa ḡe Lua gbèke pò wá kuopi guu, ã wále p̄nake ní Lua gawi pò wá wé d̄io.

3 I ke bee ado no, wále p̄nake ní wá taasikèao lo, ké wá d̄o taasikèa ì m̄ó ní m̄ena,

4 m̄ena ì m̄ó ní d̄aa m̄aao, d̄aa m̄aa ì m̄ó ní wèd̄o Luazio,

5 mé wèd̄o Luazipi fama v̄io, asa Lua a Nisina p̄isi wá n̄òeu, ã a tò wá d̄è a yewázi.

§ 4:18 Daa 15.5 * 4:19 Daa 17.17 † 4:25 Isa 53.4-5

⁶ Wá gbãasai guu Kilisi gà wá vāikenaɔ wá gbɛu ɔɔ pɔ Lua dīlɛwa.

⁷ Baa gaa gbẽmaa gbɛu àao. Tó gbé a we ga gbẽmaa gbɛu, wá d̄so,

⁸ ̄s Lua òlɔw̄ɛ lá á yewázi, asa wá duundeke guu ̄s Kilisi gà wá gbɛu.

⁹ Lá wa bɔ maa sa Kilisi au yái, Kilisipi wá sia Lua pɔkúmawa sea vī be?

¹⁰ Yáa wá íi ní Luaoɛ, ̄s wa keaàɔ na aà Né gaa yái. Lá wa keaàɔ na sa, wá suabaa aà kua wēni guu yái sea vī be?

¹¹ I ke beee adoo, wáke pɔnake ní Luao lɔ ní wá Dii Yesu Kilisi pɔ tò wa keaàɔ na gbãao.

Kilisi yáleeua ní Adamuo

¹² Gbé m̀endo mé tò duuna gè dúnia guu,* ̄s duuna ga Ì.† Beewa ga lĩ gbépiia, ké gbépii duunakè yái.

¹³ Duuna ku dúnia guu e Lua ikoyã àɔ gé mói. Gɔɔ pɔ ikoyã kuo, Lua i duuna yádao,

¹⁴ ̄ama sea Adamuwa e à gè pè Mɔziwa ga ikokè gbépiiwa, baa gbé pɔ aai duunake lán Adamu zāayāwawaoɔ. Adamupíá gbé pɔ a mɔ taaɛ.

¹⁵ Ama Lua gba muua ní Adamu tàaeoo, asa lá dasi gà Adamu ado zāa yáwa yái, Lua gbēke ní a gba pɔ lĩ dasila Yesu Kilisi ado gbēke yáio de beea.

¹⁶ Lua gba muua ní gbé m̀endo duunapioo. Tàae m̀endopi mé m̀ò ní yákpalekeao, ̄s yá z̄le gbēnazinaɔwa. Tàaeɔ m̀ò ní Lua gbēkekeano, ̄s yá b̀ò ní gbéɔ na.

* 5:12 Daa 3.6 † 5:12 Daa 2.17

17 Lá Adamu ado tàae mé tò ga ikokè, Yesu Kilisi ado yá pò à m̀dò z̄o de beea. Àà yáí gbé pò Lua gbēkekèné a tò yá b̀r̀n̄o na gba ũ kible àizāna guu.

18 Beewa lá tàae m̀ndopi tò yá z̄̀e bui píiwa, màa ɔ maak̄e m̀ndopi ì to bui píi ɔ maa, aai àizānable.

19 Lá gbé m̀ndo swágbāa mé tò dasi g̀ duunde ũ, màa ɔ gbé m̀ndo yāmaa mé a to dasi ɔ maa.

20 Ikoyā mò ké tàae e àò káfi yáíe. Lá duuna lé káfi, Lua gbēke ɔ diadié.

21 Lá duuna kiblea mò ní gao, màa ɔ Lua gbēke kiblea ì to wà ɔ maa, wí àizānable ní wá Dii Yesu Kilisi gbāao.

6

Wá naa Kilisiwa

1 Wá o kpelewa ni? Wá gi wàò te duunawa ké Lua gbēke e àò káfi yà?

2 O'o! Aawo! Wá gbé pò wá de ge ũ duuna yá musu, kpelewa wá gi wàò te duunawa bi?

3 Wá gbé pò wa da'ilekè Kilisi Yesu pò ũ, á d̄ ké wá s̄nuaàò aà ga guo lé?

4 Wa gaaàò, wà wá víaàò da'ilek̄e guu, lá Kilisi b̀ gau ní a Mae gbāa gawideo, ké wápi ɔ s̄ wàò kú ní wēni dafuo màa.*

5 Lá wa naawà lán s̄awakula ní gbalaowa aà ga guu, wá ḡs̄aàò màa aà vua guu ɔ.

6 Wá d̄ ké wà wá kua zi pà lip̄aak̄awa ní Kilisio, wá m̀ duunde i mid̄e, ké wásu wàò z̄ble duunae ɔ,

---

* 6:4 Kls 2.12

7 asa gbé pò gà b̀ duuna yáue.

8 Lá wa ga ní Kilisio, wá a náai ví ké wáò kuaàno
bo.

9 Wá d̄ lá Kilisi b̀ gau, a gaa ví bo, ga iko víwà
bo.

10 Asa ké à gà, à gà duuna yá musu ḡn doe, mé lá
a ku tia, a ku Lua pò ũ.

11 Maa ápiò s̄, à ázia dile ḡo ũ duuna yá musu,
io ku Lua pò ũ naa Kilisi Yesuwa.

12 A yáí ásu to duuna kible á mè ḡewa, a d̄e'ii
d̄aaé bo.

13 Asu à á megue kpa duunawa v̄aík̄eò ũo.
A ázia kpa Luawa ḡab̄o ũ, í á meguò kpawà
yámaak̄eò ũ.

14 Asu to duuna àò iko víwá bo, asa á na ikoyá
oziò, sema Lua gb̄ke.

15 Kpelewan wei? Lá wá kú ikoyá ozi bo, sema
Lua gb̄ke ozi, wáò te duunawa yà? O'o! Aawo!

16 A d̄ tó a ázia kpà gb̄ewa, ále misiileè, á de ade
zo ũo lé? Tó duuna a ázia kpàwà, á gae. Tó a misiile
Luae s̄, á bo maa.

17 Wa sáaukè ní Luao, asa duuna z̄oòn á ũ yáa, ò a
misiile yá pò wa dàé z̄ézeè ní n̄sem̄endoo.

18 A bo duuna yáú, a ḡo maakea z̄oò ũ.

19 Mál̄e bee o gb̄n̄az̄ina yá'oawa á gb̄asai yáie.
Lá a á me kpà yáa gb̄as̄i ní yāv̄aiōwa z̄oò ũ, a v̄aík̄è,
màa tia bo à á me kpa maakeawa z̄oò ũ, á kua io adoa.

20 Ké á de duuna z̄oò ũ yáa, á bàa kú ní
yámaakeaoo.

21 Ai kpele á è yá pò á kè yáa, à kèé wiyá ũ tiaò
musui? Yápiò mid̄eáá gae.

22 Tiasa lá a bɔ duuna yáú, áɛ zɔble Luaɛ, ài pɔ á e mé kua adoa pɔ a midɛ ní wěni láasaio ũ.

23 Duuna aseaá gaɛ, áma gba pɔ Lua ï dawěɛ naa wá Dii Kilisi Yesuwa guu mé wěni láasai ũ.

7

Wá kú Mɔzi ikoyá zɔi bo

1 Ma gbéɔ, máɛ yá'óé lán gbé pɔ Mɔzi ikoyá dɔɔwa. A dɔ ké ikoyápi iko ví gbéwa gɔɔ pɔ a ku noa?

2 Maa ikoyápi nɔzãe yè a záwa gɔɔ pɔ a béɛ. Tó gɔ gá, ñ ikoyápi ï polowà.

3 Gɔɔ pɔ aà zá kú, tó à gɔ gɔ pãle pɔ ũ, wa oè dɔɛ'iiɛɛ. Tó aà zá gáɛ sɔ, ikoyápi pòlowàn we. Tó à gɔ gɔ pãle pɔ ũ sa, beeá dɔɛ'ii yán bo.

4 Maa ápiɔ sɔ ma gbéɔ, a ga ikoyá musu Kilisi mɛ guu, ñ a gɔ gbé pɔ bɔ gaupi pɔ ũ, ké wà e káflakɛ Luaɛ.

5 Ké wá dàa dɔaawěɛ yãa, ikoyá mé tò duuna ni wá dé wá mɛ guu, ñ wa káflakè gaɛ.

6 Tia sɔ wa ga pɔ pɔ wá kú zɔ ũpi yá musu, wa bɔ ikoyá, ñ wáɛ zɔble Luaɛ zé dafu guu ní aà Nisina gbãao, i ke ikoyá lá zé zi no.

7 Wá o kpelewa ni? Lua ikoyáá duuna yã? Aawo bá! Ikoyápi mé tò ma duuna dɔ. Tó ikoyá i mɛ wasu pɔ biikeoo,* dɔ mi dɔ lá pɔ biikea dɛo.

8 Duuna zekii è yá pɔ Lua ðilepiwa, ñ a tò pɔpii ni ma dɛ. Asa ké má ikoyá dɔo, duuna demɛɛ yãe ũo.

9 Yãa ké má ikoyá dɔo, má béɛɛ. Ké ma yãdileapi mà, duuna vù iu,

10 ñ ma ga. Yãdilea pɔ dɛ à wěni kpaapi ga ïmɛɛ.

* 7:7 Bɔa 20.17

11 Duuna zekii è yādileapiwa, ɔ à ma sāsā à ma de yāpi sabai.

12 Beewa ikoyāpi kua adoa, mé yá pó Lua dīlepi kua adoa, a zevī mé a maa.

13 Yāmaa mé tò ma gaa? Aawo bá! Ké duuna e bɔ gupuau, ɔ à yāmaa mɔaokè, a tò ma ga. Beewa wa duuna dè duuna ũ yādileapi sabai.

Zikaa ní duunao

14 Wá dɔ ké ikoyāpiá Lua yáε. Mapi sɔ, dàaden ma ũ, má na duuna ɔzi.

15 Miliɔ yá pó máε ke gbadɔo, asa mili yá pó má ye mà ke keo, yá pó má ye mà keo ɔ mi ke.†

16 Tó yá pó má kè i kpaai ní ma pɔeãoo, ma we ikoyāpi maakei.

17 I ke máme máε keo, duuna pó kú ma guue.

18 Má dɔ yāmaa ku ma guuo, ma dàa maa. Mio ye mà yāmaake, āma mili fɔ má kèo.

19 Yāmaa pó má ye mà ke, mili keo. Yāvai pó má yeio ɔ mi ke.

20 Tó yá pó má yeio ɔ máε ke, i ke máme máε keo, duuna pó kú ma guue.

21 Má è tó má ye mà maake, vāi mé i dɔaamεε.

22 Lua ikoyā mé i kemεε na ma sɔ guu,

23 āma má è iko pāle ku ma me guu, iɔ zika ní iko pó kú ma nɔse guuo, a tò má na duuna iko pó kú ma me guu ɔzi.

24 Ma wɛnade ia, déme a ma si ma mè gεε bee-wai?

---

† 7:15 Gal 5.17

25 Ma sáaukè ní Luao! N wá Dii Yesu Kilisi gbãao. Beewa ñ mi zoble Lua ikoε ma làasoo guu, mé mi zoble duuna ikoε ma dàa guu.

8

Ziblea ní Lua Nisína gbãao

1 Yá a zõle gbéé pó aa naa Kilisi Yesuwaowa bo,

2 asa naa Kilisi Yesuwa Lua Nisína Wēnikpamade gbãa ma bo gbãa pó duuna ní gao lé momeε guu.

3 Yá pó Mɔizi ikoyá i fõ kèò gbēnazina gbãasaikε yáí Lua kè. A azia Né zì gbēnazina ũ lán wá duundeowa duuna woloawá yáí, ñ à widà duunawa a Né mepi guu,

4 ké yá pó ikoyá lé wεεle síana ke wá gbéé pó wá dàa lé dɔaawēε bo, sema Lua Nisínaowa.

5 Gbéé pó an dàa lé dɔaanéó ì laaidɔ ní dàa yáwa. Gbéé pó Lua Nisína lé dɔaanéó ì laaidɔ Lua Nisína yáwa.

6 Laaidɔa dàa yáwaá gaε. Laaidɔa Lua Nisína yáwaá wēni ní aafiaoε.

7 Laaidɔa dàa yáwaá íisea ní Luaoε. Ade lí misiile Lua ikoyáεo, a fõ seo.

8 Gbéé pó an dàa lé dɔaanéó yá lí ká Luaguo.

9 Apio sɔ, á dàa lé dɔaaéo, sema Lua Nisína, tó a kú á guu síana. Tó gbéé Kilisi Nisína ví sɔo, a de Kilisi gbéé ũo.

10 Tó Kilisi kú á guu, baa tó á me de ge ũ duuna yáí, Lua Nisína deé wēni ũε,* ké Lua tò yá bɔánɔ na yáí.

---

* 8:10 Zãa 6.63

11 Tó Lua pó Yesu bò gau Nisina kú á guu,† Lua pó Kilisipi bò gau a wēni kpá á mè gepiwa ní a Nisina pó kú á guu gbāao.

12 Ayāmeto ma gbé, wá té wá dàai teasi no.

13 Tó á té á dàai, á gaε. Tó a á yāvāikeao mīde ní Lua Nisina gbāao sō, áo ku.

14 Gbé pó Lua Nisina ì dōaanéo mé Lua néo ũ.

15 Asa t́aa pó ì to wà zòble ní v́iao mé diéo, Lua Nisina pó tò a gō Lua néo ũ ò á v́i, ò wi wiile Luawa ní aà gbāao wi mε: Baa, wá Mae.‡

16 Nisínapi mé ì owēε wá sōu Lua néon wá ũ.

17 Lá néon wá ũ, àizeblenaon wá ũ. Lua àizeblenaon wá ũ, wá ble sānu ní Kilisioε. Tó wa taasikèaanò, wáo kuaànò aà gawi guu.§

Weda Lua gawii

18 Má è wá f̄ gōε bee taasi leεŭ ní gawi pó Lua a bōowēεoo.

19 Lua pōkeao píi wé dō aà néo bōa gupuauí láasai.

20 Asa Lua tò a pōkeao píi gò dōsaie.* I ke an pōeã no, Lua mé kè màa, ké wedōaaàzi guu

21 dúnia a bō òkpaa pó àle zòbleèu, i dèepoo Lua néo gawi guu.

22 Wá dō Lua pōkeao píi lé aauke ní wāwāo e tia.

23 I ke dúnia ado no, wá gbé pó wa Lua Nisina è gba séia ũ, wáε aauke kpáikpái sō e Lua àò gé wá boi, i wá sí a néo ũ.†

24 Lua wá suabà, ké wà wedō beei. Pó pó wa è ní wéoa wedōia yáε bo. Déme ì wedō pó pó a èi boi?

25 Tó wá wé dō pó pó wi eozi sō, wiò dá ní menaoε.

† 8:11 1Kln 3.16   ‡ 8:15 Maa 14.36   § 8:17 Gal 4.5-7   * 8:20 Daa 3.17-19   † 8:23 2Kln 5.2-4

26 Beewa sɔ̃ Lua Nisina i dɔwále wá gbãasai guu, asa wá wabikɛa dɔ̃ a zéwao, ɔ̃ Lua Nisina i kulekewɛɛ Luaɛ ní aau pɔ̃ a yá gè oaaɔ.

27 Lua i nɔ̃sɛ guu e, mé a a Nisina làasoo dɔ̃, asa Lua Nisina i kuleke Lua gbɛ́ɔ̃nɛ lá Lua yeiwaɛ.

28 Wá dɔ̃ ké yápii i bɔ̃ maa gbɛ́ pɔ̃ ye Luaziɔ̃nɛ, gbɛ́ pɔ̃ à ní sisi à ní sé lá àlɛ yáwao.

29 Asa Lua dilɛ za káau gbɛ́ pɔ̃ a dɔaa ní dɔ̃ɔ bɔ̃ a Néwa, ké aàɔ de vɛ̃i ũ dāuna dasiɔ̃nɛ.

30 Gbɛ́ pɔ̃ à ní dilɛ za káaupiɔ̃ ɔ̃ à ní sisi, ɔ̃ a tò yá bɔ̃ ní gbɛ́ pɔ̃ à ní sisipiɔ̃ na, ɔ̃ à a gawi li gbɛ́ pɔ̃ a tò yá bɔ̃nɔ̃ napɔ̃nɛ.

31 Wá o kpelewa yá beɔ̃ musu ni? Lá Lua zèwanɔ̃, déme a bɔ̃ wá kpei?

32 Lá i gí ní azia Néoo, à aà kpà wápii yáí, a wá gba pɔ̃pii bo lé?

33 Déme a bɔ̃bɔ̃ ní gbɛ́ pɔ̃ Lua ní séɔi? Luapi mé tò yá bɔ̃wanɔ̃ na.

34 Déme a yádawálai? Kilisi Yesu gà à èa vù. A ku Lua ɔ̃plaai, àlɛ kulekewɛɛ.

35 Bóme a wá ké Kilisi yeawáziwai? Taasi ge wétɛa ge ìadama ge nɔ̃ana ge taasideke ge kai ge fɛ̃nda, an kee a fɛ̃e?

36 A ku lá guu wà mè:

N yáí wá kú ga lézi za kɔ̃ɔ e oosi,

wi wá dilɛ lán sá pɔ̃ wa ní kòlokpawá.‡

37 Yá beɔ̃ pii guu wále zible àanno ní gbɛ́ pɔ̃ yewázi gbãao.

---

‡ 8:36 Sou 44.23

38 Asa má dõ sáasã ké ga ge wēni ge malaikaᵋ ge táaᵋ ge tia yá ge zia yá ge gbāadeᵋ

39 ge musupᵋᵋ ge zílεᵋᵋ ge Lua pᵋkea pāleᵋ, an kee a f̃ wá ké Lua yeawáziwa naa wá Dii Kilisi Yesuwa guuo.

9

Lua Isailiᵋ seᵋ

1 Máε s̃iana'o naa Kilisiwaε, máε εεtoo. Lua Nisina pó d̃aa ma láasooε mé demεε yápi seelade ũ.

2 Ma p̃sia kè zài, ma ñde Ìᵋ yaa gᵋᵋpiiε.

3 Má f̃ wabike Luawa aà ma kē Kilisiwa, aà láaikea ma Isaili deeᵋ gbeu.

4 Ampio ᵋ Lua ní sé a néo ũ,* à a gawi òbné, aà bàa kúr̃no, à a ikoyã kpámá, à lousisia dàné, à legbèné.

5 Aa de Lua gbé káauᵋ buiᵋ ũ, mé an bui guu ᵋ Kilisi pó de p̃piia b̃u gbēnazina ũ. Ōme Lua pó kù wàᵋ a sáaukpa gᵋᵋpii ũ. Ami.

6 I ke yá pó Lua ò lèle pã no, asa Isaili píi mé Isaili zálala ũo.

7 I ke Ablahaũ bui pii mé Ablahaũpi néo ũ Luaεo, asa Lua ò Ablahaũε à mē, Izaaki buiᵋ ᵋ wáli oné aà buiᵋ.†

8 Beewa i ke né pó à ní í ní p̃eãᵋᵋ mé Lua néo ũo, né pó à ní í Lua legbēa musuᵋ mé de buipio ũ.

9 Asa Lua legbè à mē: Má εa mo zii maa'i, Sala i ne'i g̃ε ũ.‡

10-12 I ke beεε adoo. Lua ĩ gbéᵋ se lá àle yáwaε, i ke an yãkea yáí no, ké à ní sisie. Beewa ké Lebeka

* 9:4 B̃a 4.22 † 9:7 Daa 21.12 ‡ 9:9 Daa 18.10

siao nɔsi ní wá dezi káau Izaakio, e àò gé ní ii, e aao gé maa ge vâikei, Lua ò Lebekae a pò b̀ káau a gõ né ù gbé źáε. §

¹³ Lá a kēa láuwa wà m̀è:

Má ye Yakobuzi,

Esau s̄, má yeio.*

¹⁴ Wá o kpelewa ni? Yávái ku Lua kíi yà? Aawo bá!

¹⁵ Asa a ò Moizie,
gbé pò á ye s̀uukεaàno ò á ke,

mé gbé pò á ye wēnad̄è ò á d̄è. †

¹⁶ Ayāmeto Lua gbéε sea i bo gbēnazina pœã guuo ge an kœikea, à b̀ Lua s̀uu guue.

¹⁷ Asa lá guu Lua ò Falaōε à m̀è: Ma n kpa kpalau ké mà a gbãa obo gbéōne n musue, ma tó i li d̄úniaa píi. ‡

¹⁸ Beewa gbé pò a ye s̀uukεaàno ì keaànoε, mé gbé pò a ye aà swágbãa kú, ì kú.

¹⁹ A gbēe a ma la, b́yái Lua lé gbéō tàae e loi? Déme a f̄ gi Lua pœãi?

²⁰ N gbēnazina ia, dén n ù n gbasa n yázãsi Luawai? Oo a a bona la, b́yái n ma bo kéwaia? §

²¹ Oobona zεv̄i à oo swãde ní oo swãsaio bo ní g̀i dou pò á tòtoo lé?

²² Tó Lua ye à a p̄kūma obo né ké aa a gbãa d̄, mé à mena z̄o kè ní gbé pò de à p̄kūmabobomá à ní kaaleo s̄ be!

²³ Tó à bee kè, ké gbé pò de à s̀uukeíno à d̄baa ní kεke aa ḡε a gawi guuo a gawi z̄o d̄ε s̄ be!

§ 9:10-12 Daa 25.23 * 9:13 Mal 1.2-3 † 9:15 Bœa 33.19 ‡ 9:17

Bœa 9.16 § 9:20 Isa 45.9

24 Gbé pọ́ Lua ní sisi à ní sépiṛṛṇ wá ũ. I ke Yudaṛṇe rídoṛ, ní buipáleṛe sṛ.

25 Lá Lua ò ànabi Ozee lá guuwa à mè:
Bui pọ́ de ma gbéṛṛ ũṛṛ ṣ má oné ma gbéṛṛ.
Bui pọ́ má yeńziṛṛ ṣ máṛ yeńzi.*

26 Gua pọ́ Lua òné aa de a gbéṛṛ ũṛ,
we wa ouné Lua b́épi néṛ.†

27 Isaia wiílè Isailiṛ yá musu à mè:
Baa tó Isailiṛ dasi lán ísiale ũfáawa,
an kṛnaṛ mé a bṛ.

28 Asa Dii a yá pọ́ a ò ke dúniau,
mé a a midé zezesaie.‡

29 Lá Isaia dṛaa òwa à mè:
Tó Dii Zígṛde i wá buieṛ to yáao,
dṛ wa gṛ lán Sṛdṛṛdeṛwa,
wí bṛ Gṛmṛṛdeṛwa.§

Isailiṛ gia Kilisi baonai

30 Wá o kpelewaṛ sa? Buipáleṛ lé wele Lua to yá bṛńṛṇ nao, ṣ a tò à bṛńṛṇ na. A tò yá bṛńṛṇ na a náai pọ́ aa ke yáie.

31 Isailiṛ sṛ aale wele Lua to yá bṛńṛṇ na ikoyá musu, ṣ i bṛńṛṇ nao.

32 B́yáí ni? Ké aa ye Lua to yá bṛńṛṇ na an yákea yá yáie, i ke aà náaikea yáí no. Aa gṛmbṛle gbṛ pọ́ í ní pálewa,

33 lá a kṛa láuwa:
Gwa, mále gbṛ pọ́ í to wá gṛmbṛle dile Sibna,
gbṛsi pọ́ í to wá fu.

Wí a gbé pọ́ lṛ aà náaike kṛo.*

* 9:25 Oze 2.25 † 9:26 Oze 2.1 ‡ 9:28 Isa 10.22-23 § 9:29 Isa

1.9 * 9:33 Isa 28.16

10

¹ Ma gbé, yá pọ́ má yei ma sọ́ guu, mále a wabike Luawa mé Isailio suabaa ũ.

² Má de a seelade ũ, ké aa áìaví ní Lua yáó, áma an wé kẹ́ao.

³ Asa aa lá Lua ì to yá bọ́nọ́ na dso, ọ́ aaio wẹ́le yá bọ́nọ́ na ní ríziá gbáao. Aai lá Lua ì to yá bọ́nọ́ na sio.

⁴ Asa Kilisi Mọ́zi ikoyá lepàpa, ọ́ yá ịọ bọ́ ní aà náaikenaọ na.

⁵ Lá ikoyá ì to yá bọ́nọ́ na ọ́ Mọ́zi ò a taalau à mè, gbé pọ́ yápi kú a a ku a sabai.*

⁶ Lá luanaaika ì to yá bọ́nọ́ na a ò à mè:

Nsu o n nọ́seu,

déme a gé luabe à Kilisi pilaio,

⁷ ge déme a gé bedau à Kilisi bọ́ gauio.

⁸ Yá pọ́ a òn ke:

Yápi kunnọ́ kái,

a kú ní léu ní n nọ́seu.†

Luanaaika yá pọ́ wi a waasokpa ọ́n yápi ũ.

⁹ Tó ní ò ní léo gupau Yesu mé Dii ũ, mé ní a náai ví n nọ́seu Lua aà bọ́ gau, a n suaba.

¹⁰ Asa yápi náai vía nọ́seu ì to gbé bọ́ maa, mé yápi oa ní léo ì gbé suaba.

¹¹ A kẹ́a Luayátaalau wà mè, wí a gbé pọ́ lé aà náaike kúo.‡

¹² Yudaọ ní buipáleọ dodoa kso, asa ampí an Dii doũe, ì káfiake a sísinawé píi.

¹³ Asa Dii sísinawé bọ́ píie. §

* **10:5** Lev 18.5 † **10:8** Iko 30.12-14 ‡ **10:11** Isa 28.16 § **10:13** Yoé 3.5

14 Kpelewa aa àà sísi àà náaikēsaii? Kpelewa aa àà náaike àà yá masaii? Kpelewa aa àà yá ma waasokenasaii?

15 Tó wi waasokenao zímáo, kpelewa aa waasokenéi? A kēa Lua taalau wà mē: Baonakpanao moa na.*

16 Ama gbépii i baonapi sio. O Isaiia mē: Dii, déme wá yá sii? †

17 Beewa luanaaika i bo àà yāmaa kíie, mé yápiá Kilisi yáe.

18 Ma mē yóo! Aai mao lé? Aa mà.

An bo tà dúnia guu pii,
an yā'oa gè e tole léwa.‡

19 Ma mē yóo! Isailio i dōo lé? Mōizi dāaa ò à mē:
Má tó bui pó aa de ma gbé ũo á pō féléé,
má tó á pō pa bui wésiadeo yá musu.§

20 O Isaiia sōdīle à Lua ledōekè à mē:
Gbé pó aale ma kíi weleleo mé ma e,
ma azia òo gbé pó aale ma gbeaoone.*

21 Isailio yá musu sō Lua ò:

Za koo e oosi ma odo bui swágbāade pó fēmanoozi.†

11

Lua i Isailio vūaao

1 Ma mē yóo! Lua azia gbé vūaa yá? Aawo bá! Mapi, Isailin ma ũ. Ablahaũ buin ma ũ Bēyāmeε bui guu.*

* **10:15** Isa 52.7 † **10:16** Isa 53.1 ‡ **10:18** Soũ 19.4 § **10:19** Iko 32.21 * **10:20** Isa 65.1 † **10:21** Isa 65.2 * **11:1** Flp 3.5

² Lua i a gbé pò à d̀aa ní d̀o v̀uaao. A Elia yá pò kú lá guue bee d̀o lé? Ké à gè ní Isailio yáo Lua kí à mè:

³ Dii, aa n ānabio d̀ede, aa n gbagbakio d̀eεε. Mámε ma gō mado, ñ aale ma we.†

⁴ Lua ò Eliaε kpelewa ni? A mè á gbé pò aai kúle táaεo k̀ua a pò ũ gb̄εon òaasoso leε sopla (7.000).‡

⁵ M̀aa an k̀ona pò Lua ní sé a gb̄εke guuo g̀ò gb̄a lo.

⁶ Lá à ní sé a gb̄εke guu, i ke an yákea yái no. Tó màa no, d̀o Lua gb̄εkeεo gb̄εke ũo.

⁷ Kpelewan wei? Isailio i yá pò wàε weεε eo, āma an gbé pò Lua ní séo è. Gb̄é k̀inio ǹεε t̀ata,

⁸ lá a k̀ea láuwa wà mè:

Lua kemazi'ũ kp̀ánízi,

ñ an wé lé gu'eo,

an swá lé yāmao e ní a gb̄ao.§

⁹ Davidi ò lo:

To an dikpekea g̀oné bai ũ, wà ní kú,

to à yá'iné, wà t̀simá.

¹⁰ To an wé siakú ké aasu gu'eo,

to an wó gō koolonno g̀opii.*

¹¹ Ma mè yóo! Ké Isailio f̀ua, aa l̀εε míomio yà? Aawo bá! An t̀aaεo yái Lua buipáleo suabà, ké Isailio ǹεε feε yái.

¹² Lá an t̀aaεo mé tò d̀unia k̀áfia è, mé an l̀εεa mé tò buipáleo k̀áfia è, tó Isailipio s̀u ní pá ziu, wa bee o ba?

¹³ M̀ale yá'o á buipáleoεε sa. Lá má de zina ũ á buipáleo kí, máo ma zí sáaukraε,

† **11:3** 1Kia 19.10 ‡ **11:4** 1Kia 19.18 § **11:8** Iko 29.3, Isa 29.10

* **11:10** Sou 69.23-24

14 ké mà azia buio nòse fele, mí ní gbẽe suabae.

15 Lá Lua gia Isailiozi mé tò dúnia kèano na, tó à èa ní sí lo, bee aò deai? Bee aò de wèni ù geonee.

16 Tó wà pówen káau kpà Luawa,† a búu gò aà pò ùe. Tó lízina de Lua pò ù, a gónaò de aà pò ù loe.

17 Lua kuli zálala gónaè zòzò, ò à n gbé pò ní de kuna lí ù pè an gbeu, ké ñyò kú ní kuli maa zína gbãao.

18 Nsu saka kuli zálala góna pò a zòzòguo. Kpelewa ñyò íanadái? N kú lízina sabaie, i ke lízina mé kú n sabaio.

19 N mè à ligónapio zòzò ké à n pe an gbeu yáie.

20 Maae, à ní zòzò ké aai a náaikeo yáie. Mpi sò n gò n luanaaikèa yáí. Nsu wala keo. Laaika!

21 Lá Lua i gí lí zálala gónaò zòzòio, a gí n zòio sò.

22 Gwa lá Lua maa mé a pási. A pásí ní gbé pò aa fùwaò, mé a maane, tó n ze ní aà maaò. Tó màa no, a n zò sòe.

23 Tó Isailio ní luanaaikèasai tò, a ea ní pé n gbeue, asa a ní pea ní gbeu gbãa ví.

24 Lua n zò kuna líwa à n pe kuli zálalawa, lá wíli keowa. Lá a kè màa, kù ligón zálalao ea pea nízia líwa zeví de beelao lé?

Isailio suabaa gbèzã

25 Ma gbéò, má ye àò asiiyãe bee dõ, ké á wé su àò sia, à ázia dile waladeo ùo yáí. Isaili kiniò swá gbãakù gia e buipãleo gèa kpala pò bò Lua kíiu lé kaè.

26 Bee gbèa Lua a Isailio suaba píi lá a kèa láuwa wà mè:

---

† 11:16 Nao 15.20-21

Suabana a bo Siona,
a Yakobu buio kē luadōsaiwa.

27 Ma bàakuarínō

gōō pó má ní duuna kémá yán we.‡

28 Baona yá musu aa de Lua ibeεō ũ á yáí. Lua gbéō
sea yá musu aa de Lua yenzideō ũ an deziō yáí.

29 Asa Lua lí déndōmεε ke gba pó á dàō ní gbé pó a ní
sisi a ní séō yá musuo.

30 A buipáleō i Lua yāma yāao. Tiasa Lua
sùuukéánō ké Isailiō i aà yāmao yáí.

31 Maa Isailiō lé Lua yāma tiao, ké Lua e sùuukeánō,
i gbasa sùuukeínō.

32 Lua yāmasai kpà gbépiizi, ké aà e sùuukeínō píi
yáíε.

33 Lua ònō ní a dōao zōōke lé vío.
Gbēε yá pó àε yá yási dō píio.

Gbēε a fō à aà ze bōolekeo.§

34 Déme Dii làasoo dōi?

Déme yādàè aà ledamade ũi?*

35 Dé Dii flasèwà a gbasa boèi?†

36 Pópíi bō aà kíie,

aa kú ní aà gbāao,

mé aa ku aà pó ũ.‡

Wàō aà tōbō gōōpii. Ami.

12

Zikεa Luaε

‡ 11:27 Isa 59.20-21

§ 11:33 Isa 55.8

* 11:34 Isa 40.13

† 11:35 Yob 41.3 ‡ 11:36 1Kln 8.6

1 Ayāmeto ma gbéṣo, lá Lua wēnadòwēe màa, ma wabikèwá à ázia kpawà sa'obo béé sāsai pò ì kaaàgu ũ. Beewa wí kúlèè a zéwa.

2 Asu te dúnia tiaε bee tufaio. A to Lua á lilε, á làasoo i dafukū, ké à e à aà pœā dō, yá pò maa mé ì kèè mé à àsaa.

3 Gbēke pò Lua kèmεε yáí ò málε o ápiie, ásu ázia maabo de a maa léao. A baade azia dilε a síana léu, lá Lua aà gbà zé aà a náaikεwa.

4 Gbēnazina mè mēndo guo ví dasi, an baade ní a zioε.

5 Maaε, baa ní wá dasikεo, wá me doŭ naa Kil-isiwae, wá de kō meguo ũ.*

6 Wá gba dodoa kōε lá Lua dàwēε a gbēke guuwa.† Tó ānabikεkεgba ní ví, ke n luanaaikεa léu.

7 Tó dōnldekεε, dōnlε. Tó yādaanéε, dané.

8 Tó ledamaε, damá. Tó gbadaaε, da bíisai. Tó dōaanakεε, ke ní áiao. Tó wēnadōanεε, dōné ní pōnao.

9 Aṵ yekōi ní nòsemendoo. A mikē vāiwa, í ze ní maaο.

10 Aṵ gbēke ví ní kōo nana. Aṵ kō kpela ní pōnao.

11 Aṵ áiaví zígbiasai, á me io wāa Dii zí guu.

12 A pōnake yá pò á wé dōi yá musu. A menafō taasikεa guu. A mēkpa wabikεawa.

13 A dōnlkεε Lua gbé pò pò lé kēsāmáōne. A wetā ní nibōfōao.

14 A samaa'o á íadamadeōne. A samaa'oné, ásu ní kao.‡

15 A pōnake ní pōnakεnao. A óob ní oobnao.

16 A nòsēdoŭkε ní kōo. Asuli denlawεεleo. A gbékpa ní yēesaideo. Asuli ázia dilε yādōnao ũο. §

* 12:5 1Kln 12.12 † 12:6 1Kln 12.4-11 ‡ 12:14 Luk 6.28

§ 12:16 Yaa 3.7

17 Asuli vâi fiabo ní vâioo. Ali yá pó maa gbépiie ke.

18 Tó a ke, à na ní gbépiio lá á fǒ léu.

19 Ma gbé yenzideo, ásuli tsi gbéwao, à aà tó ní Luao. A ku lá guu wà mè:

Dii mè áme á tsimá,

áme á fiaboné.*

20 Tó nana lé n ibee de, ble kpawà. Tó imie, n aà gba í. Tó ní kè màa, níle aà o kaè a léue.†

21 Nsu to vâi ziblemao. Zi blewà ní maa.

13

Misiile bûsu gbãadeone

1 Gbépii misiile bûsu gbãadeone, asa ikoe ku Lua lé saio. Lua mé gbãade pó kúo díle pii.

2 Ayãmeto gbé pó bò gbãade yá kpe, ade bò yá pó Lua díle kpee. Gbé pó bò ní kpeo nízia dàyãue.

3 I ke maakenao mé lí viake kpalablenao, sema vâikenao. Tó ní ye n viake gbãadeo, maake, i n sáaukpa.

4 Gbãadeá Lua zikenaε n aafia yáí. Tó n vâikè sō, viakèè, asa a fēnda looa pã no. Lua zikenaε, i tsiè vâikenawaε.

5 A yáí tò a maa àli misiilené. I ke ìadama yáí ado no, á làasoo yáíε b.

6 Bee yáí i wè'ōa kpái sō, asa gbãadeoá Lua zikenaone, aale zipi keεε.

7 Ali fiaboné pii. Ali wè'ōa kpá a sinawa, íli á póo lá sí b. Ali misiile gbé pó de à misiilè. Ali gbé pó de à aà yāda yāda.*

* 12:19 Iko 32.35 † 12:20 Yaa 25.21-22 * 13:7 Mat 22.21

Goo kà kái, wà yekōi

⁸ Asuli gbēe fia seo, sema yeakōi bàasio. Gbé pò ye a gbédeezi, Lua ikoyā pèewàe.

⁹ Wà mè nsuli wúle ní gbēpāle n̄oo, nsuli gbēdeo, nsuli kpáí'oo, nsuli pò biikεo.† Yápio ní yādilea pāle pò kúo píi kú yáe bee guue wà mè: Nyō ye n gbédeezi lá nzia wēniwa.‡

¹⁰ Tó gbé ye gbéi, ili vāike a gbédeeεo. Yeakōi mé Lua ikoyāpapaa ũ.

¹¹ A ke màa, asa á goo pò wá kuwàe dō. A vua iu goo kà, asa wá suabaa kái tia de goo pò wa Yesu náaikèla.

¹² Gwāasina kà zà, gud̄a mé kái. Wà gusia yá kóle, wí gupua gōkeb̄oo séle.

¹³ Wà kú wá d̄owa fáane gbéō ũ lalasi k̄oó ní wēdekeao sai n̄d̄aakpaa ní wisaiyāo sai, lekpaá ní zaak̄uo sai.

¹⁴ A Dii Yesu Kilisi olesé. Asuli tó á dàa zi d̄aaé à d̄eñi keo.

14*Kō tàae'ea*

¹ A gbé pò buse luanaaikεa guu dile yākelesai.

² Gbēe k̄ua á f̄o p̄pii ble, mé gbé pò a luanaaikεa buse lí n̄o soo.*

³ Gbé pò í p̄pii ble suli saka gbé pò lí p̄pii bleoguo, mé gbé pò lí p̄pii bleo suli gbé pò í p̄pii ble tàae eo, asa Lua aà síe.

⁴ Dén n ũ ké níle gbēpāle z̄ikena tàae ei? Tó a f̄o ge a f̄o no, aà Dii yáe. A f̄o, asa Dii gbāa a to aà f̄o.

† 13:9 B̄oa 20.13-17   ‡ 13:9 Lev 19.18   * 14:2 Kls 2.16

5 Gbēe kūa gɔɔ na dekɔa, mé gbēpāle kūa gɔɔpii sáae. Baade a sɔ dadoŭ ní yá pɔ à zèdo.

6 Gbé pɔ ì gɔɔ bɔ ì bɔ Dii yáie. Gbé pɔ ì pɔpii ble, ì ble ní Dii gbãaoe, ì Lua sáaukpa. Gbé pɔ ì pɔ té ì tē Dii yáie, ì Lua sáaukpa.

7 Gbēe líɔ ku azia yáio, gbēe lí ga azia yáio. Tó wá kú, wá kú Dii pɔ ũe,

8 tó wa ga, wa ga Dii pɔ ũe. Wá kún nò, wa gan nò, wá de Dii pɔ ũe.

9 Asa Kilisi gà à vù ké à de gyaadeo ní gbé bēeo Dii ũe.

10 Ké níle n gbēdo tàae e sɔ be? Mpi sɔ níle saka n gbēdogu sɔ be? Lua aɔ zɔlea a gínaa, wápii wí bɔ ze aà ae,†

11 lá wa kè lá guuwa, Dii mè:
Lá má kú, gbépii a kúlemee,
gbépii a ma luake dɔ.‡

12 Beewa wá baade a azia yá séle siu Luae.

13 A yáí wásuli kɔ tàae e bo. Kɔ tàae'ea gbɛu à zèd ké á yá pɔ a tó á gbēdo fu keo.

14 Kua Dii Yesu guu má dɔ sáasá ké pɔe líɔ gbālea ní aziaoo. Tó gbé díle pɔ gbālea, ɔ ì gbāleaè.

15 Tó n n gbēdo nòse òkpàè pɔ pɔ ní blè yá musu, ní yeaazio. Ble pɔ ní blè yáí nsu gbé pɔ Kilisi gà aà yáí òkpao.

16 Asu to wà sakaé pɔ pɔ maauo,

17 asa kpala pɔ bɔ Lua kíiá pɔblea ní imiao yá no. Yákea a zéwa ní kea ní kɔo nao ní pɔna pɔ Lua Nisina ì inéo yáe.

† 14:10 2Kln 5.10 ‡ 14:11 Isa 45.23

18 Gbé pò lé zòble Kilisie màa yá ì ka Luagu, mé wí aà sáaukpa.

19 A yáì tò wàli wεεε wàò na ñ k̄so, wíò gbāa káflk̄ε.

20 Nsu Lua zì òòkpa ble yáio. Ble píi maaε, āma pò pò ñȳò ble n gbēdo fu maaο.

21 Nòsoan nò, wēmian nò, yá pò a to n gbēdo fu píi, a maa ñ tēε.

22 Yá pò ñ a náai ví, ñȳò k̄ua e Lua k̄ii. Báaaden gbé pò yá pò à zèò lí aà s̄ò vío ũ.

23 Tó gbé lé seake ble pò àε blewa s̄ò, à azia dàyāuε, ké i kpaai ñ aà luanaaikεaοο yáì. Yá pò i kpaai ñ gbé luanaaikεaοοá duunaε.

15

Yeak̄si wed̄a Luazi guu

1 Wá gbé pò wá gbāa luanaaikεa guu, sema wà gbé busεo f̄o an gbāasai guu. Wásuli yá pò ì ká wáziagu keο.

2 Wá baade lí yá pò a ka a gbēdogu ke, ké aà e maakū, i zεdo yáì.

3 Asa Kilisi i azia p̄oεā keο. A k̄ea Lua taalau wà mè, Lua s̄ós̄o ḡè.*

4 Yá pò wa k̄è yāa píi, wa k̄è lεdaawá yáie. Yápi ì wá gba mena, ì wá gba s̄ò ké wàò wed̄o ziai.

5 Lua pò ì ñ gba mena, ì ñ gba s̄ò to àò n̄s̄edoũke ñ k̄o lá Kilisi Yesu k̄ewa,

6 ì Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae t̄oò ñ n̄semendoo ñ l̄edoũo.

7 A k̄o sí lá Kilisi á síwà Lua t̄oò yáì.

* 15:3 Sou 69.10

⁸ Mále oé, Kilisi gò Yudaò dònlede ù, ké à lé pò Lua gbè an deziòne ke, aai dõ Lua náai ví,

⁹ buipáleo i Lua tóbò aà sùuu yáí, lá a kēa láuwa wà mē:

A yáí tò má n sáaukpa buipáleone,

mí n táasile.†

¹⁰ Wà mē ló:

Buiò, à pónake ní Lua gbéò.‡

¹¹ Wà mē ló:

Bui píi, à Dii táasile,

bùsu gbépii à aà tó gbia bò.§

¹² Isaia ò ló:

Yese miòna a vlāpa,

i fele kible buipáleowa,

an wé iò dōaàzi.*

¹³ Lua pò gbépii wé dōi to pona ní aafiao pèewá a náai pò ále ke yáí, ké á wēdōaaàzi káfi ní a Nisina gbāao.

Pòlu zíkēa Luae

¹⁴ Ma gbéò, má dõ sáasã ké maakēa pèewá, á yápii dõ wásawasa, á fõ ledakõwa.

¹⁵ Ma lác bee kēaé guu ma yāeò kè ní sōo dilēa ké àò dōágu yáí, asa Lua gbēkēkēmēe,

¹⁶ ò ma gõ Kilisi Yesu zíkēna ù buipáleone. Mále bao pò bò Lua kíi kpáné, ké an kua e àò adoa ní Luapi Nisina gbāao. Mále bee ke Luae aà gbagbaa pò ì kaaàgu ũe.

¹⁷ Ma naa Kilisi Yesuwa guu má fõ íanadã zì pò mále ke Luae yá musu.

---

† 15:9 Sou 18.50 ‡ 15:10 Iko 32.43 § 15:11 Sou 117.1 * 15:12 Isa 11.10

18 Asa má yāe oa vīo, mé i ke yá pó Kilisi kè ma kīi bàasio. A tò buipāleo Lua yāmà ma yā'oa ní ma yākeao guu

19 ní dabudabuo ní yābɔnsaεo gbāao ní Lua Nisīna gbāao. Bɔa Yelusaleū ma bebe wéle ní wéleo e ma pεεò Ilili būsuu Kilisi bao kpāwakεa guu.

20 Mio ye mà baonapi kpa gu pó wi Kilisi yāmau yāaoε, ké másu buba gbēpāle pó gāuo yái.

21 Lá a kēa láuwa wà mè:
Gbé pó wi aà yā'oné yāaoɔ wé a ké,
gbé pó aai aà bao ma yāaoɔ dō.†

22 Yá pó ɔo kpamεε m̀ɔm̀ɔɔ mà m̀ɔ á kīin we.‡

23 A kà wè ūma, ké mio ye mà m̀ɔ á gwai. Tiasa lá yāe ma dɔa būsue beeo guu bo,

24 ma wé dɔi wà wesikɔle sa ma gea Esipayā būsuu guu. Tó ma gɔɔplakèánɔ ní pɔnao, í gé zεimεε we.

25 Tia kéwa sō mále gé ní dɔnleo Lua gbéɔne Yelusaleū,§

26 asa gbé pó aa ku Masedoni ní Gelesio zèò wà Lua gbē taaside pó aa ku Yelusaleūɔ kámasa kaε.

27 Aa zèò, āma teasiε, asa lá Yudaɔ Lua àizeε lí buipāleo, a maa buipāleo ní dúnia àizeε lí Yudaone sōε.*

28 Tó ma gbapi nàné ní ɔzi má làa, ma gea Esipayā guu má bole á kīi.

29 Má dō ké tó mále mó á kīi, Kilisi báaa pεεaa guu ɔ má mówá.

30 Ma gbéɔ, ma naé wá Dii Yesu Kilisizi ní yeakɔi pó Lua Nisīna ɔ iwéεo, à dēeka àɔ wabikεmεε Lu-
awa,

† 15:21 Isa 52.15 ‡ 15:22 Lom 1.13 § 15:25 1Kln 16.1 * 15:27 1Kln 9.11

31 ké aà ma bɔ Yude luayãdansaio guu, mé dɔnle
 pɔ mále geð Yelusaleũ Lua gbéɔne kené pɔmaa ũ,
 32 mí á le ní pɔnao, tó Lua wèi, mí kámabo á kíi.
 33 Lua aafiade aàò kúána ápii. Ami!

16

Fɔkpaama

1 Mále wá dāe Febe, Sākele gālideo dɔnlede
 sáaukpaé.

2 A aà si Dii yáí, lá a maa Lua gbéɔ ke ní kɔowa. A
 dɔaàle ní pɔ pɔ a yei á kíio píi, asa à dɔnlekèné dasi
 ní mapio bɔ.

3 Ma fɔkpà Pisii ní Akilasiowa. Ma zíkendeeɔne
 Kilisi Yesu zí guu.*

4 Aa sǐ ní mi sāale, mapi mà bɔ. I ke máme má
 adoo, wéle ní wéleo buipāle gālideo lé ní sáaukpa píi
 bɛ.

5 Ma fɔkpà gāli pɔ aai kāaa an kpéu gbéɔwa. Ma
 fɔkpà ma gbé yenzide Epenewa. Aàpi mé Kilisi
 náaikè Azi búsuu séia.

6 Ma fɔkpà Maliamawa. A kɔaikèé maamaa.

7 Ma fɔkpà Andɔniku ní Zuniaowa. Ma bui pɔ wá
 wá dá kpéu sānuɔne. Aa tɔbò zínao guu, mé aa naa
 Kilisiwa ma āa.

8 Ma fɔkpà Ampilia pɔ de ma gbé yenzide ũ naa
 Diiwa guu.

9 Ma fɔkpà Ubē pɔ de wá zíkendee ũ Kilisi zí
 guuwa ní ma gbé yenzide Setakio.

10 Ma fɔkpà Apelawa, asa náaidee naa Kilisiwa
 guu. Ma fɔkpà Alisɔbu bedeɔwa.

---

* 16:3 Zin 18.2

11 Ma fòkpà ma bui Elodiõwa. Ma fòkpà Naasisi bede pò aa naa Diiwaõwa.

12 Ma fòkpà Tifena ní Tifosaowa. Nõepiõ kòaikè Diiè. Ma fòkpà Peesidiwa. Nõe yenzidepi kòaikè Diiè.

13 Ma fòkpà Lufu pò tɔbò Dii zì guuwa ní aà da pò mále gwa ma da ũo.

14 Ma fòkpà Asikitiwa ní Felegõo ní Eem̃eo ní Patobao ní Eem̃ao ní ní Yesude dee pò aa sãnuõ pii.

15 Ma fòkpà Fililõguwa ní Zulio ní Ñel̃eo ní aà d̃æo ní Olimpao ní Lua gb̃é pò aa sãnuõ pii.

16 A fòkpakõwa ní Lua gb̃éõ lépeakõwao. W̃éle ní w̃éleõ Yesudeõ fòkpàwá nípii.

Lezaamá

17 Ma gb̃éõ, mále oé, à laaika gb̃é pò aa b̃ò yá pò á dada kpeõzi. Aaí gb̃éõ k̃ékõwa, aaí gb̃éõ sásã. A k̃émá,

18 asa gb̃é bee taaõ lí zõble wá Dii Kilisiõo, sema ní gb̃ee yá. Aaí yãesaideõ sásã ní lenao ní yãdõo.

19 Gb̃épii á misiilea Diiè bao mà. Mále p̃onake á yá musu. Má ye àò maak̃ea õno ṽí, ío w̃ésiadeõ ũ ṽaik̃ea musu.

20 Lua aafiade a Setãu úlõ á gbá z̃ie tia. Wá Dii Yesu gb̃ek̃ek̃éé.

21 Ma z̃ik̃endee Tim̃tee† ní ma buiõ Lusiu ní Zasõo ní Sosipateõo fòkpàwá.

22 Ma T̃etiũ, ma gb̃é pò ma lápi k̃è, ma fòkpàwá naa Diiwa guu.

---

† 16:21 Z̃in 16.1

²³⁻²⁴ Ma uabele Gaiusi‡ pɔ Yesudeo i kãaa aà be fɔkpàwá. Wéle ɔ'ulena Elasa fɔkpàwá ní wá gbêdo Kaatuo.

²⁵ Lua a fɔ á gba gbãa lá a ku Yesu Kilisi bao pɔ mi kpa guuwa. Asiiyãpi ulea za káauε,

²⁶ tiasa ã Lua pɔ Ìb ku gɔɔpii d̄ile wà yá pɔ kú ãnabiɔ lác guupi bɔ gupuau, ké bui píi e dɔ, aai Lua náaikε, aa gɔ aà yãmanaɔ ũ.

²⁷ Wà Lua m̀ndona ãnde tobɔ ní Yesu Kilisi gbãao e gɔɔpii! Ami.

---

‡ 16:23-24 Zln 19.29

Bibeli Luayátaalá
The Holy Bible in the Boko language spoken in Benin
and Nigeria

copyright © 2010 SIM International

Language: Boko

Translation by: SIM International

Boko Bibeli Luayátaala

This translation, published by the SIM au Benin, was published in 2010.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM at ECWA/SIM H.Q., P.M.B. 2009, Jos, Plateau State, NIGERIA.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-09-25

xxxix

ffb0f4b3-18b7-564f-bd5d-307e9e532fb9